

LÜBNAN'DA BANKA SOYGUNLARI: EKONOMİK KRİZ VE GÜVENLİK AÇIĞININ YENİ BOYUTU

DR. TUBA YILDIZ

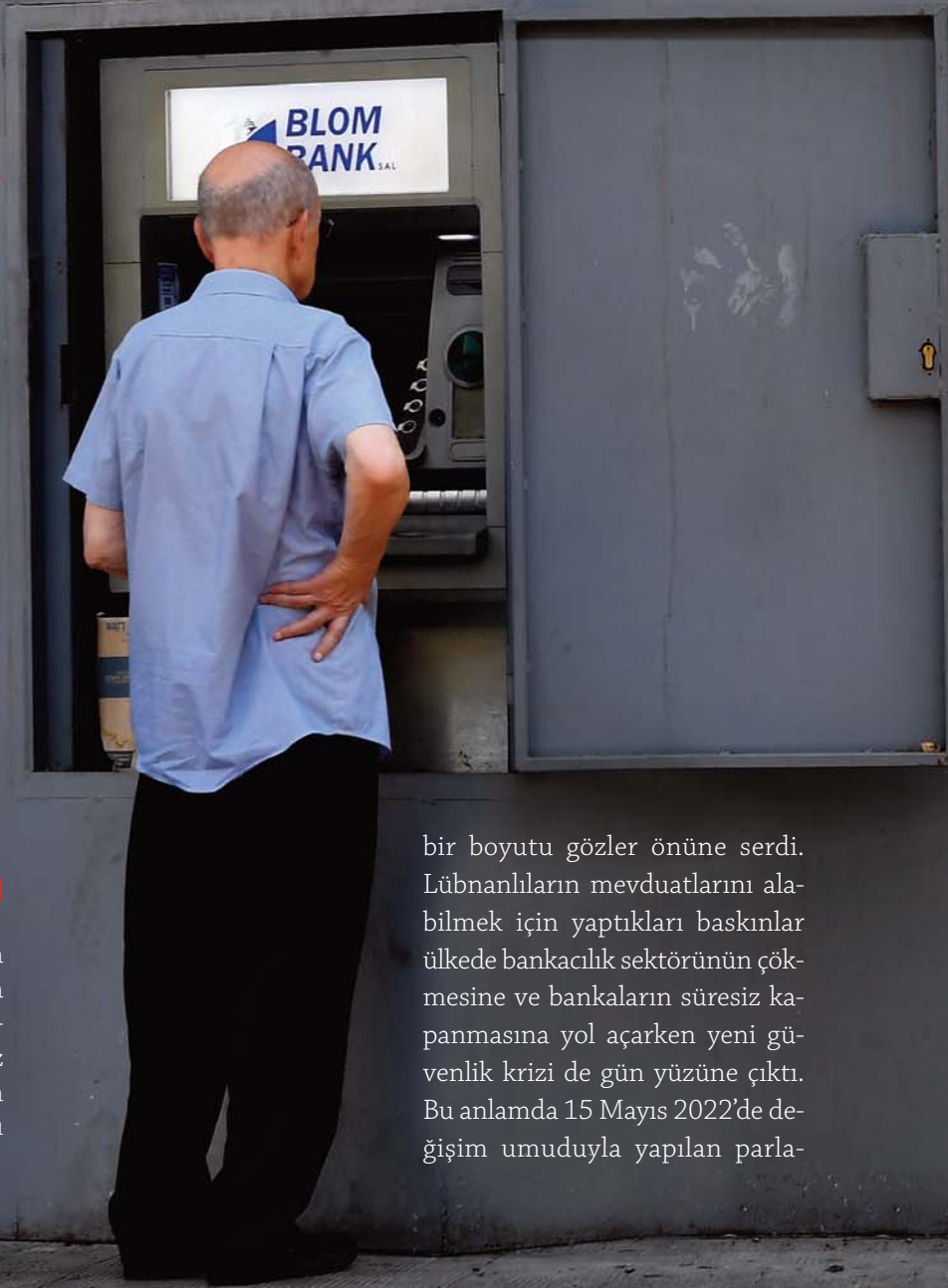
Akademisyen İSTANBUL ÜNİ.

“

Resmî kura göre 1.500 Lübnan lirasına karşılık gelen 1 doların bir dönem kara borsada 24.500 Lübnan lirasını bulması, bankalarda ise 3.900 Lübnan lirası üzerinden işlem görmesi mudilerin büyük zarara uğramalarına neden oldu. Üç farklı kurun işlemesi nedeniyle bankadan çekilen paranın yaşam standartları açısından getirisinin olmamasının yanı sıra enflasyonun giderek artması karşısında devletin çözüm üretmemesi, halkın öfkesinin artmasında ve kendi sorununu kendi yöntemiyle çözmesinde belirleyici oldu.

”

Lübnan'da 2019 yılında başlayan protestolarla birlikte tırmanmaya başlayan ekonomik kriz geçtiğimiz ağustos ayından itibaren art arda gelen banka soygunlarıyla farklı

bir boyutu gözler önüne serdi. Lübnanlıların mevduatlarını alabilmek için yaptıkları baskınlar ülkede bankacılık sektörünün çökmesine ve bankaların süresiz kapanmasına yol açarken yeni güvenlik krizi de gün yüzüne çıktı. Bu anlamda 15 Mayıs 2022'de değişim umuduyla yapılan parla-

mento seçimlerinin yeni siyasi ve ekonomik çıkmazları beraberinde getirmesi, Lübnanlıların kendi paralarının hırsızları olmalarını tetikleyen etkin sebepler arasında yer aldı.

BANKA SOYGUNLARININ PERDE ARKASI

Lübnanlıların ekonomik nedenlerle başlattıkları protestolar nedeniyle işlevsiz kalan bankalar yeni ekonomik ve toplumsal sorunları da beraberinde getirdi. Döviz rezervlerinin azalmaya başlamasıyla Şubat 2020'de bankalarda mevduatı bulunan Lübnanlıların hesaplarına kısıtlama getirilerek hesaptan en fazla 200 dolar çekebilme izni verilmesi, kısa süre sonra da dolar bazındaki mevduatın çekilmesinin durdurulması ise toplumsal tepkiyi artırdı. Bununla birlikte ülke çapındaki protestoların aşamalı olarak son bulması ve banka şubeleri ile Merkez Bankası önünde yapılan eylemlerin sonuçsuz kalması, silahlı soygunlarla bir çözüm elde edilebileceği ihtimalini doğurdu. İlk olarak Haziran 2021'de yüze yakın Lübnanlının mevduatlarının bulunduğu Lebanese Swiss Bank'a baskın düzenleyerek hesaplarındaki parayı başka ülkelere aktarmaya çalışmasıyla başlayan kaotik süreç, hükümetin ve Merkez Bankasının aldığı bazı kararlarla atlatılmak istendi. Mevduatlara ulaşmak için yeniden yapılandırmaya giden hükümet, Kasım 2021'de kendilerinin belirleyeceği kur üzerinden mudilerin hesaplarından dolar çekebileceklerini bildirdi. Ancak resmî kura göre 1.500 Lübnan lirasına karşılık gelen 1 doların o tarihlerde kara borsada 24.500 Lübnan lirasını bulması, banka-

larda ise 3.900 Lübnan lirası üzerinden işlem görmesi mudilerin büyük zarara uğramalarına neden oldu. Üç farklı kurun işlemesi nedeniyle bankadan çekilen paranın yaşam standartları açısından getirisinin olmamasının yanı sıra enflasyonun giderek artması karşısında devletin çözüm üretmemesi, halkın öfkesinin artmasında ve kendi sorununu kendi yöntemle çözmesinde belirleyici oldu.

İlk olarak 11 Ağustos'ta Hamra bölgesi gibi işlek caddede bulunan Bank Federal'e bir Lübnanlı vatandaşın yaptığı baskın dikkatleri çekse de ülkenin sosyo-ekonomik olduğu kadar güvenlik sorununu da yansıtan asıl olay 14 Eylül'de yaşandı. Bu açıdan, Sally Hafız'ın Sodeco bölgesindeki Blom Bank'a oyuncak silahla girip bankada bulunan 13 bin doları ve birkaç milyon Lübnan lirasını alarak bankayı terk etmesi, halkın nezdinde meşruiyetini yitiren devletin aciziyetini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Nitekim Sally Hafız'ın "mafya ülkesi" olarak nitelendirdiği Lübnan'da bir anda toplumsal bir kahramana dönüşmesi ve kame-ralar karşısında rahat tavırlar sergiledikten sonra parasını almış olması, Sally'nin taktiğinin kısa sürede ülke çapında yayılmasının ve ardı ardına banka baskınlarının düzenlenmesinin önünü açtı. Organize olmadan yapılan baskınlardan bazıları mudiler lehine sonuç verirken, bazı mudiler kısa süreli soruşturma geçirmek durumunda kaldılar. Banka soygunlarının içinde en dikkat çekenini ise 5 Ekim'de bağımsız Milletvekili Sintiya Zarazirin de aynı yöntemi kullanmasıydı. Zarazir, Antilyas bölgesindeki Byblos Bank'a silahlı

şekilde girmeyerek pasif direniş sergiledi ancak günün sonunda hesabındaki doları almayı başardı. Bir parlamento temsilcisinin sorununu meclise taşımak yerine çözümlü sahada bulmaya çalışması ülkedeki siyasi çıkmazın sosyal çıktısını oluşturmaktadır. Hâlihazırda hükümeti kurmakla görevlendirilen geçici Başbakan Necib Mikati ile Cumhurbaşkanı Mişel Avn arasındaki diyalogun neredeyse bitmiş olması, bir kabinenin yokluğunu ve reformların bir süre daha yapılmayacağını gösteriyor. Nitekim milletvekillerinin meclisteki işlevsizlikleri kendilerini sahada göstermelerine neden olmaktadır. Bu durum ise Lübnan'da 15 Mayıs seçimlerinin önemini yitirmesindeki bir diğer etken olarak belirmektedir. Dolayısıyla da banka baskınlarını yalnızca toplumsal bir öfke patlaması olarak değil, meşruiyet sorunu ve siyasi eksiklik çerçevesinde de okumak gerekiyor.

RİYAD SELAME VE YOLSUZLUK SÜRECİ

Banka soygunlarına iten sürecin en önemli tetikleyicilerinden biri de Merkez Bankası başkanlığını yürüten Riyad Selame hakkındaki yolsuzluk soruşturmaları oldu. 2021 yılının başlarında Almanya, İsviçre ve Fransa'da Selame hakkında açılan davalarla uluslararası arenaya da taşınan soruşturmalara, geçtiğimiz ocak ayında Cebel-i Lübnan savcısı Gade Avn'ın Riyad Selame'nin kardeşi Raja Selame hakkında tutuklama kararı çıkarılması ve mal varlığını dondurması eklendi. Aynı dönemde Selame'ye karşı çatışmaya varacak boyuttaki protestolar yükselirken, istifasına

dair çağrılar da artmaya başladı. Lübnan'da son bir yılda iki bakanın ülke içi meseleler haricinde olduğu hâlde kolayca istifa ettiği hatırlandığında Selame'nin istifası da öngörülebilir. Bununla birlikte Gade Avn'ın hamlesinin 15 Mayıs seçimlerinin hemen öncesine denk gelmesi, Selame'nin süreci siyasi manevrayla kendi lehine çevirmesine ve istifasının söz konusu dahi edilmemesine yardımcı oldu. Riyad Selame ve taraftarları, Merkez Bankası başkanı hakkındaki iddiaların asılsız olduğunu ve kendisinin seçim rekabetine kurban edildiklerini ifade ettiler. Riyad Selame'nin kara para aklama ve yolsuzluk suçlamaları karşısında karşı karşıya kaldığı yaptırımları siyasi sebepler öne sürerek inkâr etmesi, Gade Avn'ın soruşturmadan çektilmesi talebini de beraberinde getirdi. Savcı Gade Avn'ın cumhurbaşkanına olan yakınlığı, Selame'nin ise uzun süredir Hizbullah'ın hedefinde olması yolsuzluk iddialarının siyasi çatışmalar arasında erimesine de yol açtı.

“

Riyad Selame ve Hizbullah arasındaki sorunun gerek yargı bağlamında gerekse de siyasi açıdan getirdiği nokta, banka baskınlarının önünü açan bir diğer çıkmaz olarak netleşmektedir.

”

Yine de 30 yıldır Merkez Bankası başkanlığını yürüten Riyad Selame'nin yalnızca siyasi hedef olmadığı ve yolsuzluk listesinde yer aldığı görüşünün Lübnan toplumunda yaygın olması, genel bir güvensizliğin oluştuğunu da açığa

çıkarmaktadır. Mayıs ayında Selame'nin oğlunun yurt dışına 6,5 milyon dolar transfer ettiğinin açığa çıkmasıyla kendi parasına ulaşamayan Lübnanlılar, yeniden protesto dalgası başlattılar ancak bir sonuç elde edemediler. Hâlihazırda Selame'nin doları düşürmek adına Merkez Bankasının dolar satacağına dair yaptığı açıklamalar ise sadra şifa bir çözüm olarak görülmemektedir. Siyasi baskıyı üzerinden atmak için bu tür yollara başvurduğuna dair iddialar nedeniyle doların istenilen seviyeye düşürüleceğini düşünmek de toplumun artık inanmadığı bir durumdur. Bu sebeple de Riyad Selame ve Hizbullah arasındaki sorunun gerek yargı bağlamında gerekse de siyasi açıdan getirdiği nokta, banka baskınlarının önünü açan bir diğer çıkmaz olarak netleşmektedir.

YENİ GÜVENLİK AÇIĞI KRİZİ

Banka soygunlarının Lübnan'daki diğer yansıması ise açığa çıkan gü-

venlik zafiyeti oldu. Blom Bank saldırısından iki gün sonra Beyrut'un yanı sıra Akkar, Trablus ve Sur'da 7 banka saldırısının daha gerçekleşmesi ülkedeki krizin güvenlik boyutuna da dikkatleri çekti. Sally Hafız'ın baskın yaptığı şubenin üniversite kampüsüne çok yakın olması, öğrencilerinin yoğun olduğu saatte silahlı baskının gerçekleşmesi ancak güvenlik birimlerinin olay yerine çok geç gitmeleri ve Sally Hafız'ın herhangi bir soruşturma geçirmeden aynı gün ülkeyi terk edebilmiş olması güvenlik zafiyetini göstermesi açısından çok kritik noktalara işaret etmektedir. Nitekim baskınlar nedeniyle banka çalışanlarının ve müşterilerin emniyetlerinin sağlanamıyor olması bankaların önce güvenlik endişesi ile 3 günlük kepenk indirmesine ve daha sonra baskınların artmasıyla süresiz olarak çalışmayacaklarını duyurmasına yol açmıştır. Diğer taraftan insanların kendi paralarını çekmeleri nedeniyle herhangi bir suçlamayla da yargılanmıyor olmaları

baskınları kolaylaştırdığı kadar güvenlik güçlerinin de aktif olarak müdahale etmesinin önüne geçmektedir.

“

Asker ve polisin Lübnan'da geçinebilmek için resmî görevi dışında başka görevler yapmaları devlet tarafından da göz ardı edilmektedir. Herhangi bir adli olayda güvenlik biriminin eksik olması da banka baskınlarında rahat hareket etmenin nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Ayrıca ekipman eksikliği de güvenlik güçlerinin emniyeti sağlama kapasitesini etkilemeye devam etmektedir.

”

Öte yandan güvenlik güçlerinin banka soygunları karşısında yavaş

hareket etmesinde memurların son birkaç yıldaki değişen ekonomik durumlarına göz atmakta da fayda vardır. Son üç yılda emniyet birimlerinde görev yapan memurların maaşlarının 800 dolardan 100 dolar civarına düşmesi müdahalelerin gecikmesindeki etkenlerden belki de en önemlisi olarak görülebilir. Bu noktada asker ve polisin Lübnan'da geçinebilmek için resmî görevi dışında başka görevler yapmaları devlet tarafından da göz ardı edilmektedir. Herhangi bir adli olayda güvenlik biriminin eksik olması da banka baskınlarında rahat hareket etmenin nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Ayrıca ekipman eksikliği de güvenlik güçlerinin emniyeti sağlama kapasitesini etkilemeye devam etmektedir. Tüm bunların yanı sıra güvenlik güçlerinin de bankalarda paralarını alamıyor oluşları aslında kendi mağ-

duriyetlerini de gözler önüne sermektedir. Sonuç olarak, mevcut durumda Lübnan 2023 yılına girmeden yeni hükümet ve yeni cumhurbaşkanının seçilmesini beklemektedir. Ülkedeki ekonomik krizin yol açtığı siyasi problemlerin ve güvenlik krizlerinin çözülmesi bu iki adımın atılmasıyla sağlanabilir. Merkez Bankası başkanının son aldığı döviz satma kararı müdeleri rahatlatmamanın yanı sıra krizin tırmanmasına da yol açabilir. Dolayısıyla Uluslararası Para Fonundan (IMF) uzun zamandır beklenen 3 milyar dolarlık yardımın gerçekleşmesi reform yapmaya hazır bir meclisle mümkün olacaktır. Bunun için ise görev süresi dolan Mişel Avn'ın yerine geçecek olan cumhurbaşkanının uyumlu çalışacağı bir hükümet beklenmektedir. Aksi takdirde Lübnanlılar için banka soygunları rutin eylemlerden biri olmaya devam edecek. ■